

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

У статті проаналізовано правові позиції вчених щодо розуміння правового регулювання органів публічної адміністрації у сфері суспільних відносин. Нормативно-правові акти, якими урегульовані дозвільні відносини у сфері земельних відносин, систематизовані за ознакою предмета регулювання: а) загальні; б) спеціальні; в) особливі. Розглянуто систему нормативно-правових актів, якими регламентується дозвільна діяльність у сфері земельних відносин.

Ключові слова: дозвільна діяльність, правове регулювання, сфера земельних відносин, дозвіл, зобов'язання.

В статье проанализированы правовые позиции учёных относительно понимания правового регулирования органов публичной администрации в сфере общественных отношений. Нормативно-правовые акты, которыми урегулированы разрешительные отношения в сфере земельных отношений, систематизированы по признаку предмета регулирования: а) общие; б) специальные; в) особые. Рассмотрена система нормативно-правовых актов, которыми регламентируется разрешительная деятельность в сфере земельных отношений.

Ключевые слова: разрешительная деятельность, правовое регулирование, сфера земельных отношений, разрешение, обязательства.

The article analyzes the legal positions of scientists regarding the understanding of the legal regulation of public administration bodies in the field of public relations. Regulatory legal acts regulating permissive relations in the field of land relations are systematized on the basis of the subject of regulation: a) general; b) special; c) special. The system of normative legal acts, which regulates permissive activity in the field of land relations, is considered.

Key words: permissive activity, legal regulation, sphere of land relations, permission, commitment.

Вступ. Створення нової системи земельних відносин на основі власності на землю, забезпечення рівності прав власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад і держави – основа земельної реформи, головний вектор ринкової економіки держави, ключ до вступу України в європейські та світові інституції співпраці. За роки реформування земельних відносин в Україні відбулися принципові, докорінні зміни форм власності на землю, максимально розв'язана проблема забезпечення громадян земельними ділянками, введена платність за землекористування, створені передумови для формування ринку земель [1]. Поряд із цим видається необхідним дослідження правового регулювання дозвільної діяльності у сфері земельних відносин, оскільки це забезпечить вирішення завдань раціонального використання земельних ресурсів як найважливішого фактора виробництва, створення правових, економічних, організаційно-технічних та інших умов для відтворення й підвищення родючості ґрунтів, забезпечення зростання виробництва.

Необхідно зазначити, що дослідженню правового регулювання дозвільної діяльності органів публічної адміністрації у відповідних сферах суспільних відносин присвятили свої праці багато вітчизняних науковців, зокрема В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Я.Г. Воронін, Д.С. Денисюк, О.В. Джафарова, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, М.М. Романяка, В.О. Резніченко, О.П. Рябченко, А.О. Селіванов, М.М. Тищенко, В.В. Чмелюк, А.П. Хряпинський, Т.І. Шапочка, С.О. Шатрава тощо.

© ШТИКЕР Я.Ю. – начальник (Міськрайонне управління в Харківському районі та місті Люботині Головного управління Держгеокадастру в Харківській області)

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії адміністративного права та практики діяльності органів публічної адміністрації дослідити правове регулювання дозвільної діяльності у сфері земельних відносин.

Результати дослідження. Правове регулювання визначається як особлива категорія, яка очолює специфічний понятійний ряд: «механізм правового регулювання», «правові способи», «правовий режим» та інше. Його правова природа є специфічним різновидом соціального регулювання, націленим на досягнення певних результатів у житті суспільства. Правове регулювання здійснюється за допомогою цілісної системи засобів, які реально виражають саму матерію позитивного права як нормативного інституційного утворення – регулятора. Крім того, воно здійснюється за допомогою особливого «інструментарію» – механізму, призначеного юридично гарантувати досягнення цілей, які ставив законодавець, видаючи або санкціонуючи юридичні норми, у межах певних типів, «моделей» юридичного впливу [2, с. 348].

Представники теорії держави та права під категорією «правове регулювання» переважно розуміють здійснюване державою за допомогою права та сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону й розвиток [3, с. 529].

С.С. Алексєєв зазначав, що під правовими засобами розуміються об'єктивовані субстанціональні правові явища, які мають фіксовані властивості, дозволяють реалізувати потенціал права, його силу. Через правові засоби розкривається соціальна сила права [2, с. 349–350]. Первинні засоби правового впливу на поведінку людей, пов'язані з наділенням їх суб'єктивними юридичними правами та покладанням на них суб'єктивних юридичних обов'язків, розуміються як способи правового регулювання. До основних способів правового регулювання належать дозволи, зобов'язання, заборони [4, с. 427; 3, с. 496].

Дозвіл полягає в наданні особі суб'єктивного юридичного права самостійно приймати рішення щодо реалізації передбачених правовими нормами варіантів власної поведінки. Дозволи переважають у тих галузях права, які належать до приватного права. Зобов'язання й заборони знаходять свій вияв у покладенні на учасників, регламентованих правом суспільних відносин, суб'єктивних юридичних обов'язків активного та пасивного змісту. Так, зобов'язання (веління) – покладання на особу обов'язку активної поведінки («роби тільки так»). Заборона – покладання на особу обов'язку утримуватися від учинення дій певного роду («тільки так не роби») [3, с. 488].

Слід зауважити, що використання таких правових засобів, як дозволи та заборони в їх абсолютному значенні, сьогодні не може в повному обсязі забезпечити виконання правом своїх функцій. Тому доцільніше говорити про зобов'язання, які мають проміжне значення між дозволами та заборонами [5, с. 23]. Саме зобов'язання є основним правовим засобом, за допомогою якого реалізуються права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб, що закріплені в Конституції України; права, свободи та законні інтереси іншої групи фізичних і юридичних осіб, а також національні інтереси, що не порушуються і перебувають під захистом держави. Таким чином, зобов'язання можна розглядати як свободу, тією чи іншою мірою обмежену обов'язками [5, с. 25].

Наявність зобов'язань як різновиду правових засобів регулювання відносин певною мірою створює перешкоду для реалізації прав громадян або звужує ступінь свободи реалізації громадянами своїх прав, тому запровадження останнього має здійснюватися з обов'язковим дотриманням положення ч. 1 ст. 64 Конституції України: «Конституційні права й свободи людини й громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» [5, с. 28].

В.І. Сіверін наголошує, що правове регулювання відносин у сфері надання дозвільних послуг в Україні потребує вдосконалення з метою забезпечення його відповідності чинному законодавству. Зазначене стосується таких ключових питань: 1) необхідності звуження кола органів, посадових осіб, уповноважених надавати дозвільні послуги; 2) наближення правового режиму оплати за надання дозвільних послуг до вимог ч. 1 ст. 4 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» в частині встановлення платності чи безоплатності видачі документа дозвільного характеру; строку прийняття рішення про видачу або відмову в погодженні документа дозвільного характеру; вичерпного переліку підстав для відмови у видачі й анулювання документа дозвільного характеру; 3) мінімізації кількості документів на законодавчому та регуляторному рівні, що дасть можливість уникнути протиріч і дублювання, спростить їх використання та контроль, що зробить адміністративну процедуру за надання дозвільних послуг відкритою для громадськості; 4) удосконалення правового регулювання відповідальності суб'єктів надання дозвільних послуг [6, с. 51].

Ученими підтримується позиція, що правове регулювання дозвільної діяльності у відповідній сфері суспільних відносин має бути зорієнтоване на забезпечення належного стану захищеності

життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави. Основним завданням суб'єкта публічної адміністрації є завдання вдосконалення правового регулювання надання дозвільних послуг із метою збереження та раціонального використання об'єктів дозвільної системи [7, с. 30].

Варто навести позицію Є.В. Петрова, який, досліджуючи феноменологію адміністративно-господарського права України, доводить, що відповідно до змін підходів до праворозуміння система джерел адміністративно-господарського права складається таким чином: першим елементом є міжнародні угоди (договори), ті міжнародно-правові акти, ратифіковані Верховною Радою України, які відповідно до ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства. Наступним рівнем джерел адміністративно-господарського права є норми, які сконцентровані в межах права Європейського Союзу. Підставою для цього висновку став ретельний аналіз норм права Європейського Союзу та розділу V Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України та Європейського Союзу». Наступним рівнем джерел адміністративно-господарського права є національне право, у змісті якого запропоновано виділяти писані та неписані норми права. Перші – це норми, зосереджені в Конституції України, законах, державних програмах, державних планах, підзаконних нормативних актах. До неписаних норм права належать ті, які зосереджено у звичаях (звичаєве право) і судових рішеннях (судове право) [8, с. 11]. Є.В. Петров наголошує, що звичай стає джерелом тільки в чітко визначених випадках та в межах дії принципу верховенства права. Але під час включення судового права до джерел адміністративно-господарського права йдеться не про судовий прецедент, в основу якого покладене вирішення лише однієї справи, а про абстрактні правила, які склалися за час тривалої судової практики. Формувати судове право, яке є джерелом адміністративно-господарського права, можуть Конституційний Суд України, Вищий адміністративний суд України, місцеві адміністративні суди, Європейський Суд із прав людини [8, с. 11].

Отже, під правовим регулюванням у відповідній сфері діяльності органів публічної адміністрації слід розуміти комплекс правових засобів, що знаходять своє закріплення в нормах права, за допомогою яких держава визначає права й обов'язки учасників відповідних правовідносин, а також порядок їх реалізації [5, с. 127; 9, с. 46].

Норми права традиційно розглядаються як загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, що визнаються та забезпечуються державою й визначають права й обов'язки учасників суспільних відносин [10, с. 147]. Норми права містяться головним чином у нормативно-правових актах – офіційних документах органів державної законодавчої, виконавчої чи судової влади правотворчого характеру. Норми права становлять продукт творчої діяльності, унаслідок чого не тільки відображається об'єктивна реальність, але й формуються ідеї про її доцільну зміну. Вони створюють умови для відслідковування процесу перебігу подій у відповідних сферах життя суспільства і являють собою об'єктивну, самостійну категорію в системі соціальних норм. Їм властиві й характерні структурні ознаки, що, насамперед, залежать від сутності адміністративного права, частиною якого вони є. Властива нормам і певна юридична своєрідність, зумовлена цілями та сферою застосування [11, с. 34].

На підставі викладеного слід зробити проміжний висновок, що нормативно-правові акти, якими врегульовано відносини у земельній сфері, зокрема й у сфері дозвільної діяльності, доцільно систематизувати за ознакою предмета регулювання [12, с. 69]: а) загальні, які визначають правовий режим функціонування земельних відносин, зокрема відповідальність за порушення загальнообов'язкових правил у цій сфері та порядок її застосування, а також порядок вирішення публічно-правових спорів за участі суб'єктів владних повноважень; б) спеціальні, що стосуються врегулювання відносин у досліджуваній сфері; в) особливі, що стосуються правового режиму дозвільної діяльності у сфері земельних відносин.

Варто розглянути систему нормативно-правових актів, якими регламентується дозвільна діяльність у сфері земельних відносин:

1) міжнародні угоди (договори) України та міжнародно-правові акти, ратифіковані Верховною Радою України, які відповідно до ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства. Закріплення цього положення в Конституції України свідчить про те, що Україна визнала та враховує в правотворчій і правозахисній діяльності принцип пріоритету міжнародного права над національним (наприклад, Директива № 89/106/ЄЕС Ради ЄС від 21.12.1988 р. № 89/106/ЄЕС про зближення законодавчих, нормативних і адміністративних положень держав – членів ЄС.). Подібний крок є абсолютно виваженим і доцільним із будь-яких позицій, оскільки вирішення всіх тих світових проблем, які сьогодні мають місце, є просто неможливим без тісного міждержавного співробітництва [13, с. 72];

2) визначальне місце в системі правового регулювання дозвільної діяльності у сфері земельних відносин посідає Конституція України, яка є основним законом громадянського суспільства й держави, що має найвищу юридичну силу, через який затверджуються основи суспільного й державного ладу й механізми їхньої дії, спрямовані на зміцнення держави й забезпечення прав і свобод громадян [3, с. 326]. Звернення до ст. 14 Конституції України дає можливість констатувати, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається й реалізується громадянами, юридичними особами та державою відповідно до закону [14]. У той же час ст. 41 Конституції України регламентує, що кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам і гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію й природні якості землі [14].

Отже, під час установаження земельних відносин визначаються форми власності, їх суб'єкти й об'єкти, характер і зміст володіння землею, що значною мірою формує рівень раціональності використання земельних ресурсів і становить об'єкт дозвільної системи у сфері земельних відносин [15, с. 26];

3) одним із основних законодавчих актів України, що регулює дозвільну діяльність у сфері земельних відносин, є Земельний кодекс України, який дає змогу визначити мету й завдання регулятивної політики у сфері регулювання земельних відносин під час використання й охорони земель; принципи формування регулятивної політики у сфері земельних відносин; основи дозвільної діяльності щодо регулювання охорони земель та управління земельними ресурсами; законодавче регулювання окремих категорій земель, повноваження органів публічної адміністрації в регулюванні дозвільної діяльності у сфері земельних відносин [16]. Варто відмітити, що незважаючи на наявність Земельного кодексу України та цілої низки нормативно-правових документів, в Україні відсутня цілісна система галузевого законодавства. Багато важливих аспектів дозвільної діяльності у сфері земельних відносин регулюються вибірково, фрагментарно та з порушенням юридичної техніки [15, с. 112];

4) до нормативно-правових актів, що регулюють дозвільну діяльність у сфері земельних відносин, належить низка Законів України, серед яких можна відзначити Закони України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», «Про державний земельний кадастр», «Про землеустрій», «Про іпотеку», «Про оренду землі», «Про особисте селянське господарство», «Про охорону земель», «Про оцінку земель», «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)», «Про розмежування земель державної та комунальної власності».

Варто також указати, що Законом України від 08.12.2015 р. № 863-VIII з метою вдосконалення дозвільної діяльності у сфері земельних відносин було внесено зміни до ст. 50 Закону України «Про землеустрій» щодо спрощення процедури виготовлення проектів землеустрою для відведення земельних ділянок [17].

Крім того, Законом України від 08.12.2015 р. № 862-VIII [18] внесено зміни до Земельного кодексу України щодо вдосконалення механізму передачі земельних ділянок, відчужених для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, яким було надано повноваження органам, що прийняли рішення про викуп земельних ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, передавати такі земельні ділянки у власність чи користування.

Із метою розширення повноважень органів місцевого самоврядування й оптимізації надання адміністративних послуг було прийнято Закон України від 10.12.2015 р. № 888-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» [19]. Цим Законом спрощена процедура отримання інформації з Державного земельного кадастру. При цьому звертається увага, що право на надання такої інформації мають посадові особи органів місцевого самоврядування, зокрема й адміністратори центрів надання адміністративних послуг;

5) згідно з Конституцією України Президент видає укази й розпорядження, які є обов'язковими до виконання на всій території країни. Але на тлі швидких змін у політичних,

економічних, соціальних, екологічних відносинах у земельному законодавстві виникають прогалини, які усуваються саме актами Президента України. Неповний перелік таких актів щодо регулювання дозвільної діяльності у сфері земельних відносин указує на місце цього виду джерел права у формуванні регуляторної політики у сфері земельних відносин в останні роки [20, с. 106]. Серед Указів Президента, що справляють значний вплив, варто відзначити такі: «Про деякі питання організаційно-правового забезпечення формування та регулювання ринку землі та захисту прав власників земельних ділянок» [21], «Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв)» [22], «Про заходи щодо створення єдиної системи державної реєстрації земельних ділянок, нерухомого майна та прав на них у складі державного земельного кадастру» [23], «Про вдосконалення системи державного управління земельними ресурсами та контролю за їх використанням і охороною» [24] тощо;

6) серед суб'єктів правотворчої діяльності у сфері земельних відносин варто назвати Кабінет Міністрів України. Проведений аналіз доводить, що протягом останніх років урядом України було прийнято низку нормативних актів із питань урегулювання дозвільної діяльності у сфері земельних відносин, зокрема Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 743-р «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року» [25], Постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 р. № 1134 «Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь» [26], Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2012 р. № 1207 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері землеустрою і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру» [27], Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 513 «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель» [28], Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051 «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» [29], Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15 «Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру» [30], Постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 р. № 413 «Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними» [31] тощо;

7) важлива роль у правовому регулюванні земельних відносин належить відомчим нормативно-правовим актам центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин (Наказ Держгеокадастру від 04.06.2015 р. № 95 «Про деякі питання взаємодії між територіальними органами Держгеокадастру/Держземагентства під час розпорядження землями сільськогосподарського призначення державної власності» [32], Наказ Держгеокадастру від 14.02.2017 р. № 68 «Про затвердження Порядку ведення довірної роботи в Держгеокадастрі, його територіальних органах, на підприємствах, установах, організаціях, що належать до сфери управління Держгеокадастру» [33], Наказ Держгеокадастру від 25.04.2016 р. № 114 «Про затвердження Плану заходів щодо організації надання адміністративних послуг, які надаються Держгеокадастром і його територіальними органами в електронній формі через Єдиний державний портал адміністративних послуг та інтеграції до нього власних інформаційних систем», Наказ Держгеокадастру від 20.04.2016 р. № 108 «Про введення в дію рішень колегії Держгеокадастру від 30.03.2016 р.», наказ Держгеокадастру від 23.10.2017 р. № 215 «Про затвердження типових Інформаційних і Технологічних карток адміністративних послуг, які надаються Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру» тощо.

Висновки. Основним завданням правового регулювання дозвільної діяльності у сфері земельних відносин є створення таких правових умов, які дадуть можливість для раціонального й ефективного використання земельних ресурсів, їх охорони, підвищення якості земель, рівноправного розвитку всіх форм власності на землю й господарювання, забезпечення права на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад і держави, збереження та відтворення родючості ґрунтів, поліпшення природного середовища [34].

Отже, правове регулювання дозвільної діяльності у сфері земельних відносин здійснюється шляхом запровадження й реалізації приписів правових і техніко-юридичних норм, які встановлюються й охороняються державою для закріплення й регулювання відносин, що виникають і розвиваються в процесі здійснення дозвільної діяльності суб'єктами публічної адміністрації у сфері земельних відносин.

Список використаних джерел:

1. Максєва Л.М. Теоретичні аспекти державного регулювання використання та охорони земель. Теорія та практика державного управління. 2011. Вип. 3 (34). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-3/doc/1/14.pdf>.
2. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. М.: Статут, 1999. 712 с.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Х.: Консум, 2001. 656 с.
4. Цвік М.В., Ткаченко В.Д., Рогачова Л.Л. та ін. Загальна теорія держави і права: підруч. / за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Х.: Право, 2002. 432 с.
5. Джафарова О.В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: адміністративно-правові засади: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Х., 2015. 572 с.
6. Сиверін В.І. Адміністративно-правові засади надання дозвільних послуг суб'єктами публічних адміністрацій: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2010. 193 с.
7. Резніченко В.О. Адміністративно-правові засади дозвільної діяльності у сфері містобудування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2015. 198 с.
8. Петров Є.В. Адміністративно-господарське право як підгалузь адміністративного права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Х., 2013. 40 с.
9. Джафарова О.В. Правове регулювання дозвільної діяльності органів публічної адміністрації в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Сер.: Юридичні науки. Вип. 6. Т. 2. С. 45–49.
10. Общая теория права и государства: учебник / под ред. В.В. Лазарева. М.: Юристъ, 1996. 472 с.
11. Ярмачі Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: моногр. О.: Юрид. літ-ра, 2006. 336 с.
12. Воронін Я.Г. Дозвільна діяльність у нафтогазовому комплексі України: адміністративно-правовий аспект: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Х., 2016. 486 с.
13. Петров Є.В. Феноменологія адміністративно-господарського права: моногр. Х.: Діска плюс, 2012. 392 с.
14. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254>.
15. Петрук О.В. Формування соціальних пріоритетів у сфері реформування земельних відносин в Україні: дис. ... канд. наук з держ. управ.: 25.00.02. К., 2017. 280 с.
16. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
17. Про внесення зміни до статті 50 Закону України «Про землеустрій» щодо спрощення процедури виготовлення проектів землеустрою для відведення земельних ділянок: Закон України від 08.12.2015 р. № 863-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/863-19>.
18. Про внесення зміни до Земельного кодексу України щодо удосконалення механізму передачі земельних ділянок, відчужених для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 08.12.2015 р. № 862-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/862-19>.
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг: Закон України від 10.12.2015 р. № 888-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/888-19>.
20. Боклаг В.А. Формування та розвиток державної політики у сфері управління земельними ресурсами в Україні: дис. ... доктора наук з держ. управ.: 25.00.02. Запоріжжя, 2015. 423 с.
21. Про деякі питання організаційно-правового забезпечення формування та регулювання ринку землі та захисту прав власників земельних ділянок: Указ Президента України від 25.07.2006 р. № 644/2006. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/644/2006>.
22. Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв): Указ Президента України від 19.08.2008 р. № 725/2008. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/725/2008>.
23. Про заходи щодо створення єдиної системи державної реєстрації земельних ділянок, нерухомого майна та прав на них у складі державного земельного кадастру: Указ Президента України від 17.02.2003 р. № 134/2003. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/134/2003>.
24. Про вдосконалення системи державного управління земельними ресурсами та контролю за їх використанням і охороною: Указ Президента України від 19.08.2002 р. № 720/2002. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/720/2002>.

25. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 743-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/743-2009-%D1%80>.

26. Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 р. № 1134. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1134-2011-%D0%BF>.

27. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері землеустрою і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2012 р. № 1207. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1207-2012-%D0%BF>.

28. Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 513. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/513-2012-%D0%BF/paran8#n8>.

29. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/laws/show/1051-2012-%D0%BF/paran19#n19>.

30. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>.

31. Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними: Постанова Кабінету Міністрів України № 413 від 7.06.2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/413-2017-%D0%BF>.

32. Про деякі питання взаємодії між територіальними органами Держгеокадастру/Держземагентства під час розпорядження землями сільськогосподарського призначення державної власності: Наказ Держгеокадастру від 04.06.2015 р. № 95. URL: <http://land.gov.ua/info/nakaz-derzhheokadastru-vid-04-06-2015-95-pro-deiaki-pytannia-vzaiemodii-mizh-terytorialnymy-orhanamy-derzhheokadastruderzhzemahentstva-pid-chas-rozporiadzhennia-zemliamy-silskohospodarskoho-pryzn/>.

33. Про затвердження Порядку ведення договірної роботи в Держгеокадастрі, його територіальних органах, на підприємствах, установах, організаціях, що належать до сфери управління Держгеокадастру: Наказ Держгеокадастру від 14.02.2017 р. № 68. URL: <http://land.gov.ua/info/nakaz-derzhheokadastru-vid-14-02-2017-68-pro-zatverdzhennia-poriadku-vedennia-dohovirnoi-roboty-v-derzhheokadastri-ioho-terytorialnykh-orhanakh-na-pidpriemstvakh-ustanovakh-orhanizatsiakh/>.

34. Бабміндра Д.І., Слінчук В.О., Євграфов О.Є. та ін. Проблеми регулювання земельних відносин та діяльність органів місцевого самоврядування. Землевпорядний вісник. 2006. № 4. С. 31–34.